

رفتار شناسی کاربردی گوسفند

رفتار شناسی کاربردی گوسفند

مقدمه

مشخصه های رفتاری منحصر به فرد و جالب توجهی در گوسفند مشاهده شده است که با بقا و تکثیر آن در شرایط محیطی خاص و مناسب در ارتباط است. گوسفند داران موفق به خوبی با مفهوم رفتار شناسی گوسفند آشنا هستند و از علم و دانش موجود برای ارتقاء مدیریت خود بهره می برند. به مطالعه علمی رفتار شناسی حیوانات و اتولوژی (شناخت الگوهای رفتاری جانوران) می گویند. در این مقاله به بررسی جنبه های مختلف اتولوژی گوسفند نظر جفت گیری، عادات تغذیه ای و دوران بعد از تولد می پردازیم. البته این مقاله جامع نیست زیرا حوزه بررسی بسیار گسترده است. در اینجا بیشتر بر مشخصه های خاص رفتاری تمرکز می کنیم.

اصول رفتار شناسی گوسفند

در سالهای اخیر رفتارشناسان اطلاعات ارزشمندی در رابطه با رفتار شناسی گوسفند ارائه کرده اند. در ادامه به شرح و بیان پیشنهادها مدیریتی در این رابطه می پردازیم. مطالعه این مطالب نمونه تازه ای در مقابل پرورش دهندگان می گشاید. قبل از پرداختن به مسائل مربوط به تحقیق رفتارشناسی کاربردی گوسفند به چند اصل ضروری است. از جمله آنها چند تعریف و بیان شرح مختصری از حالات و خصیصه هایی از گوسفند است که با کمک آنها با محیط تعامل و ارتباط دارد. همچنین توجه به این مشخصه ها از آنجا حائز اهمیت است که منجر می شود به علت تفاوت رفتاری گوسفند با سایر جانوران پی ببریم. رفتار در واقع واکنش حیوان به محیط است. گوسفند اهلی در محیط نسبتاً کنترل شده زیست می کند و پاسخ و عکس العمل ذاتی یا اکتسابی اش در محیط تقریباً قابل پیش بینی است. بخش مهمی از ماهیت گوسفند رفتار اوست. بنابراین باید به این سوال مهم پاسخ بدهیم: گوسفند چیست؟ یکی از معروف ترین رفتار شناسان دنیا، دکار آرکیلگور، چنین تعریفی ارائه می دهد: گوسفند حیوانی بی دفاع، محتاط، پوشیده از پشم، بصری و نشخوار کننده که خاستگاهش صحرا یا کوهستان است که آب کمی نیاز دارد. زاد و ولد فصلی داشته و در مواقع خاصی از سال ساختار زیرگروه نو مجزایی تشکیل می دهد. بقیه به این نکته اشاره می کنند که گوسفند حیوانی بسیار اجتماعی ست و نیاز دارد تا به صورت گروهی حداقل با 4 یا 5 گوسفند دیگر زیست کند که حتی در حین چرای گروهی با یکدیگر ارتباط بصری برقرار می کنند. آنچه بیش از همه رفتار گوسفند را متمایز می کند به گیاه خواری یا همان نشخوارکنندگی آن برمی گردد. به عنوان مثال رفتار غذایی گوسفند علفخوار را با دیگر الگوهای خوراک نظیر گوشت خواری مقایسه کنید. حیوانات گوشتخوار وقت کمتری صرف تغذیه می کنند. گوسفند به طور معمول وقت بیشتری صرف تغذیه و نشخوار می کند ولی در مقابل زمان کمتری برای پیدا کردن غذا صرف می کند. حیوانات گوشتخوار باید به طعمه حمله کنند و قبل از مصرف آنرا از پای درآورند. گوسفند صرفاً چرا می کند. بنابراین خصیصه ها و بسیاری ویژگی های دیگر گوسفند از جانوران گوشتخوار متمایز است حیوان گوشتخوار تهاجمی است اما گوسفند موجودی منفعل است. آناتومی حیوانات گوشتخوار به شیوه ای است که آنها را برای کشتن دیگر حیوانات آماده کرده است اما گوسفند تنها برای چرا قابلیت دارد. گوسفند هیچ گاه حیوانات گوشتخوار را نمی کشد.

رفتار شناسان مدت زمان نشخوار کردن گوسفند را مشخصه خاص گوسفند قلمداد

می کنند. ممکن است چندین ساعت در روز صرف نشخوار کردن شود که نیازمند این است که گوسفند در شرایط آرام و راحت باشد. فشار و استرس ناگهانی منجر به توقف ناگهانی نشخوار کردن می شود. در حین نشخوار گوسفند و حتی لگد در حالت خواب آلودگی و آرام قرار دارند. معمولاً چرا و نشخوار به صورت گروهی انجام می گیرد و با فعالیت ها و حرکات چون تمیز کردن بدن همراه است. در گروه بودن و حضور در گله میزان استرس و احتمال بروز خطر را کاهش می دهد. حتی می توان گفت نشخوار کردن نوعی فعالیت ضد خستگی است.

حواس گوسفند

گوسفند و دیگر حیوانات از حواس پنجگانه بینایی، بویایی، شنوایی، چشایی و لامسه برخوردارند حیوانات با کمک این حواس با محیط در تعامل و ارتباط هستند. می توان گفت این حواس آغازگر یا تعدیل کننده

واکنش رفتاری است. ارزیابی حواس گوسفند کار دشواری است. ارزیابی ساده آناتومی نشان می‌دهد که گوسفند و انسان تفاوت‌های شاخصی در چگونگی دیدن، احساس کردن، شنیدن، شنیدن و بوئیدن دارند. هر چند نباید ادراکات حیوان را صرفاً به ارزیابی‌های آناتومی محدود کرد. با این حال درک ما از رابطه میان آناتومی و درک حقیقی بسیار ابتدائی و محدود بوده و بنابراین ارزیابی جامع غیرممکن است. پس نمی‌توان با حواس گوسفند به طور تمام و کمال آشنا شد. اما در این رابطه اطلاعات مفیدی در دست است که می‌تواند برای ارتقاء مدیریت کارآمد باشد.

حس بینائی

آیا تا به حال رو در رو به گوسفند خیره شده‌اید؟ مردمک بسیار بزرگی دارد و شکل آن با مردمک چشم انسان متفاوت است و تقریباً مستطیل شکل است. کره چشم گوسفند به سمت کناره صورت (سر) کشیده شده است بنابراین می‌تواند محدوده گسترده‌تری را زیر نظر داشته باشد. دانشمندان رفتارشناس معتقدند که مکان قرار گرفتن و ساختار چشم‌های گوسفند منحصر به فرد است و او را به شکل طعمه درآورده است. در حیوانات شکارگری نظیر سگ و کایوت چشم در قسمت جلوی سر قرار دارد که باعث می‌شود حوزه دید کلی محدودی داشته باشند اما حوزه دید هر دو چشم در آن واحد بیشتر است. بنابراین حیوان شکارگر قدرت دریافت و تمرکز بالاتری دارد. حیواناتی چون گوسفند تنها با کمی چرخاندن سر می‌توانند کل منطقه را زیر نظر بگیرند. اگر خطری آنرا تهدید کند گوسفند متوجه شده و واکنش نشان می‌دهد که اغلب فرار است. شکل مردمک و محل گیرنده‌های بصری در شبکه حوزه دید جانبی را افزایش می‌دهند که البته می‌تواند مشکلاتی را هم در پی داشته باشد به عنوان مثال گوسفند نمی‌تواند شکارگری را که در بالای سر او مثلاً لابه لای درختی است ببیند. این مشکل در مورد آهو هم صادق است. آیا این محدودیت دید برای دیدن بالای سر مشکل جدی ایجاد می‌کند؟ پاسخ دقیق این سوال مشخص نیست با این حال می‌توان گفت گوسفند نسبتاً تیزبین است. او به راحتی می‌تواند چراگاه مناسب را بیابد و از آن استفاده کند. همچنین باید به تعداد یاخته‌های مخروطی وسیله مانند چشم گوسفند توجه کرد که تفاوت چندانی با یافت‌های چشم انسان ندارد. تا مدت‌ها تصور می‌شد گوسفند و دیگر دام‌ها کور رنگی دارند اما امروزه شواهد این عقیده را رد می‌کند. در واقع در چشم تمامی چهارپایان یاخته‌های مخروطی وجود دارد که می‌توانند با آن رنگ‌ها را ببینند. آزمایشاتی در مورد قدرت تشخیص رنگ چشم گوسفند انجام شده و به این نتیجه رسیده‌اند که گوسفند کور رنگی ندارد. البته تفاوتی میان این مشخصه در گوسفند و انسان وجود دارد.

حس شنوایی

در این حوزه تحقیقات کمی انجام شده است. البته شواهد نشان می‌دهد که گوش گوسفند به صداهایی با تن بالا حساس است همچنین با شنیدن صداهای ناگهانی و بلندی چون صدای ترقه یا پارس سگ هورمونهای مربوط به استرس در بدن گوسفند آزاد می‌شود. با افزایش سطح این هورمون‌ها گوسفند عصبی شده و از کنترل خارج می‌شود. بنابراین زمانی که گوسفندان را به چرا برده‌اید مراقب باشید صداهای بلند آنها را از کنترل خارج نکنند. گوش گوسفند می‌تواند صداهای تشدید و تقویت کند. صدا با شدت و فاصله زمانی نسبتاً متفاوت به هر گوش می‌رسد و سیستم شنیداری آنرا به سیگنال‌های ستایی (جهت دار) تبدیل می‌کند. حتی در این حین از حرکت گوشها، سر و بدن هم کمک می‌گیرند. این توانایی هم همچون حس بویایی و بینایی به بقای گوسفند کمک می‌کند.